

Qui vero sic perfecit alienum sacrificium, eum non posse eodem die aliud Sacrum celebrare, jam supra dictum est n. 210. Neque ita rem componere licet, ut secundus sacerdos sacras species ab altero consecratas secum afferat atque in Sacro a se tum incipiendo simul consumat. Sic enim vere imperfectum relinquitur sacrificium.

Si vero intra horam circiter compleri sacrificium non potuit: *obligatio* perficiendi non videtur amplius adesse (S. Alph. n. 355), quia non jam certo est moralis unio; at *licebit* etiam *post plures horas* (Tamb. putat etiam post 7 horas id faciendum esse), imo si idem sacerdos, qui incepit, vires resumpsit, videtur id prorsus decere, ut fiat.

247 c) Si necessitas aliena acciderit, eaque forte omnino gravis, sacerdos etiam post consecrationem Missam interrumpere debeat, atque sacris speciebus reverenter inclusis, vel custoditis, postea — etsi post aliquot horas — Missam prosequatur. Si vero consecrationem nondum inceperit, et diuturna interruptio, ut horae unius, fiat, potius Missam ab initio resumere debeat: panem et vinum oblatum postea sumpturus. V. S. Alph. l. c. cum aliis.

Quando autem necessitas ita gravis non est (censetur se omnino gravis, quoties agitur de moribundo baptizando, absolvendo, aut, quando sensibus destitutus est, uniendo): Missa, saltem post consecrationem, interrumpi non debet, e. g. pro solo Viatico dando aegrotis, qui sufficienter adjuti sint per absolutionem neque putari possint relapsi esse in aliquod peccatum, nisi forte aegrotus ita vicinus sit, ut sacerdos, vestibus sacris non depositis, eum adire possit. — Si vero pro sola devotione aegrotus Viaticum iterato sumere velit, aut si periculum in mora non sit: etiamsi agatur de consueto tempore pro Communionis distributione intra Missam, ad aegrotum accedere sacerdoti non licet, nisi ipse *in conspectu altaris* maneat. Ita S. R. C.

d) Ante offertorium ex causa mediocriter gravi licebit Missam interrumpere, eamque pro subortis causis postea aut prosequi, aut denuo incipere. V. g. Si nuntius affertur, sacerdotem, quem postea Sacrum solemne celebraturum esse putaverunt, impedimento detineri: licebit Missam inceptam relinquere et postea Sacrum solemne facere. Ita 3. Julii 1869 in *Marianopol.* „dummodo adstantes moneantur“ — neque tunc expedire, ab eodem sacerdote potius bis celebrari: ita *ibid.* Gard. n. 5440.

Appendix.

248 Praecipua gravia peccata, quae in celebratione occurrere possunt, sunt haec:

1. Bis in die sine legitima facultate celebrare.
2. Sine legitima facultate hora ante tempus celebrare.
3. In dicenda Missa scandalose properare, ut si Missa, etsi brevior, infra horae quadrantem absolvitur.
4. Sine legitima facultate extra ecclesiam vel oratorium publicum celebrare.
5. Sine legitima facultate altari exsecrato uti.

6. In ecclesia vel altari polluto celebrare.
7. Sine sacris vestibus iisque benedictis, aut sine aliqua earum notabiliore, aut cum vestibus *valde* immundis vel laceris celebrare.
8. In calice non consecrato celebrare.
9. Excepta necessitate gravi, sine corporali ex lino vel cannabe, eoque benedicto, aut cum notabiliter immundo celebrare.
10. Sine ulla mappa altaris, aut — nisi gravissimam necessitatem excipias — sine lumine celebrare.
11. Seclusa gravi necessitate, sine ministro celebrare.
12. In Missa caerimonias aut orationes notabiliter negligere: quae notabilis materia intra Canonem facillime aderit.
13. Notabilem partem eorum, quae secreto dicenda sunt, *omnino alta* voce dicere.
14. Intra Canonem per notabile tempus distractionem omnino voluntariam fovere.
15. Post notabilem Missae partem absolutam Missam prorsus interrumpere sine necessitate.
16. Facta consecratione, etsi prima tantum, sacrificium, nisi perficere impossibile sit, imperfectum relinquere.

Tractatus V.

Sacramentum Poenitentiae.

Cf. S. Thom. III. q. 84—90 et Suppl. q. 1—28, S. Alph. l. 6 n. 425—705, Lugo *de poenit.*, Suarez *in III S. Thom. disp^{tes} 38 de poenit.*, Sporer *theol. sacramental.* p. 3, Elbel *theol. sacramental.* p. 2, Gobat *experiment. theol.* tr. 6 et 7, Stoz *tribunal poenit.*, Tamburini *meth. confess.*, Navarrus (Azpilcueta) *Manuale confess.* (maxime cap. 1—10 et 26 seqq.). — Alios scriptores vide infra ad singula capita.

Sacramentis baptismi, confirmationis, Eucharistiae ea completa²⁴⁹ sunt, quae per se ad christianam perfectionem personalem pertinent. Nam sacramenta matrimonii et ordinis primarie socialem utilitatem et perfectionem respiciunt, quamquam eos, qui in sociali vita statum alterutri sacramento correspondentem eligunt, vere personaliter etiam sanctificant; sacramentum vero poenitentiae cum extrema unctione, suo complemento, medium sanctificationis non per se, sed per accidens necessarium est, etsi re ipsa illius necessitas atque utilitas quam latissime patet. Necessitas enim ex voluntario lapsu hominum oritur, quo fidei in baptismo datae tam facile obliti, gratiam et amicitiam divinam abiciunt atque in miserrimo statu peccati, ex quo per misericordiam Dei erepti atque per priora sacramenta ad divinam excellentiam et quasi cognationem evecti erant, sese denuo libere collocare audent.

Nam „si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut justitiam in baptismo ipsius beneficio et gratiâ susceptam constanter tuerentur, non fuisset opus, aliud ab ipso baptismo sacramentum ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam autem Deus, dives in misericordia, cognovit figmentum nostrum, illis etiam vitae remedium contulit, qui se postea in peccati servitute et daemone potestatem tradidissent, sacramentum videlicet poenitentiae, quo lapsis post baptismum beneficium mortis Christi applicatur“. Trid. sess. 14 cap. 1.

Atque in hoc ipso sacramento mira potestas hominibus a Deo collata elucet, quae sacerdotalis dignitatis complementum est. Ut enim in S. Eucharistiae Sacramento Christus Deus-homo se ipsum sacerdoti subiecit, ut per eum eucharisticam existentiam et praesentiam acciperet, conservaret, amitteret: ita in sacramento poenitentiae membra sua mystica, quotquot per fidem et baptismum Ecclesiae aggregati sunt, sacerdoti potestati subiecit, ut ejus opem ejusque judicialem sententiam adire deberent ad peccatorum remissionem consequendam et ad jus eucharisticae dapis peccato amissum sibi denuo restaurandum.

²⁵⁰ Verum etiam labor sacerdotum et confessariorum maximus in poenitentiae sacramento rite administrando consistit, quo impigre pro Domino suo obeundo fidelitatem et amorem imprimis probent, eique quodammodo vices reddant, peccatores pretiosissimo Christi Domini sanguine redemptos Redemptori suo reducendo atque ab infernali hoste vindicando.

Laborem hunc sacerdos rite subire nequit, nisi scientia et prudentia necessarium subsidium sibi comparaverit. Quanta autem scientia ad munus confessarii rite obeundum opus sit, ex multiplici officio ostenditur, quo in hujus sacramenti administratione sacerdos fungitur; quam gravis vero hujus scientiae acquirendae sit obligatio, ex illius sacramenti necessitate ac frequentissimo usu elucet. Bonus enim confessarius et peccatores lapsos ad divinam amicitiam reducit, et qui restaurati sunt, in divina gratia conservat; qui autem perfunctorie illo munere fungitur, fideles quam plurimos maxima parte saluberrimorum sacramenti fructuum privat.

Gravissima autem munera atque multiplex officium, quod sacerdoti in confessionali incumbit, ex singulari hujus sacramenti natura petuntur. Non enim hoc tantum — quod in quibuslibet sacramentis administrandis occurrit —

1) quibus sacramentum constet quaeque ad valorem illius pertineant, probe debet tenere, sed iudicium etiam de peccatis exercere debet.

2) Propterea scire debet diversorum peccatorum rationes et species: quibus modis contra diversas leges homo peccare possit — quam malitia et gravitate. Praeterea dispositionem internam poenitentis dijudicare debet ejusque voluntatem divina mandata in posterum servandi.

3) Perspectas igitur habere debet diversas obligationes, quae tum in communi, tum ex singulari statu hominibus oriuntur, ut et poenitentis sinceram voluntatem probet, et ignaros doceat vel pro diversis adjunctis prudenter quaedam dissimulet.

4) Debet saepe poenitentem indispositum disponere adeoque dexteritate pollere eum flectendi, remedia apta et poenitentias aptas imponere.

5) Insuper — id quod non levem difficultatem creat — in multis iisque diversis opinionibus, quae praxim spectant, apprime versatus esse debet. Multa enim in iis, quae ad mores attinent, non adeo certa et definita sunt: quare in sanis doctrinis et sententiis eligendis prudens esse debet, ne in nimium rigorem neve in laxitatem ejus agendi ratio degeneret.

Tota quidem theologia moralis magis minusve propinque confessarium erudiendi curam suscipit, quum tota in iis versetur, quae in dijudicandis variorum hominum obligationibus atque peccatis et virtutibus scitu necessaria atque utilia sunt: proxime tamen in explanando poenitentiae sacramento ea tradenda sunt, quae tum poenitentem ejusque instructionem, tum confessarium ejusque munus respiciunt.

Omnia autem, quae notanda occurrunt, in tres vel quatuor partes facile dividere possumus, ita, ut prima sectione tractemus ea, quae *naturam poenitentiae*, et ut virtus, et ut sacramentum est, explanant; secunda sectione ea, quae *subjectum poenitentiae ejusque actus* spectant; tertia sectione, quae ad *ministerium ejusque potestatem atque officium* pertinent: quartam sectionem appendicem addemus *de indulgentiis et jubilaes*.

Sectio I.

De natura Poenitentiae, qua virtus et qua Sacramentum est.

Caput I.

Notio virtutis Poenitentiae.

I. Poenitentia omni quidem tempore necessaria fuit, ut homo,²⁵¹ postquam peccaverit, cum Deo reconciliaretur; sed a Christo ad sacramenti dignitatem est evecta. Quare quum solemne sit, inter virtutem et sacramentum poenitentiae distinguere, quid utrique conveniat, videndum est. Distinctio illa non sic concipi debet, quasi aliud omnino sacramentum sit, aliud virtus: nam virtus poenitentiae in sacramento poenitentiae includitur, at per sacramentum majoris fit efficaciae et energiae.

Poenitentia igitur latissimo sensu concepta est dolor animi de actu commisso, atque sic abstrahit a propria virtutis notione, quum de ipsa indifferenti, imo bona re, poenitentia hoc sensu haberi possit.

Pressius est dolor de actu peccaminoso commisso. Dolor autem est de eo, quod aliquis pro malo considerat. Quoniam autem in pec-

cato plura mala occurrunt, quae considerari et fugi possint, ne hic quidem dolor necessario virtus est. Tum tandem virtus est, quum dolor et detestatio fertur in illud malum rationale, quod in peccato est, seu si fundatur in amore *boni moralis* vel rationalis, cui peccatum opponitur. Si vero inferioris ordinis mala tantum considerantur atque ad detestationem movent, *virtus* poenitentiae non est.

II. Quapropter virtus poenitentiae communiter dicitur detestatio et dolor de peccato commisso cum relatione ad Deum, seu quatenus peccatum consideratur ut violatio divinae legis Deique offensa.

Neque sic in poenitentia habemus virtutem aliquam singularem et specialem ab aliis virtutibus distinctam, sed potius actum, qui ad diversas virtutes pertinere possit: et revera *virtus poenitentiae* hoc sensu, quo illa vox diversas specificas virtutes dicere potest, — id quod postea explanabitur — ad justificationem sufficit. Videlicet in peccatis multiplex malum rationale atque multiplex oppositio ad Deum divinaque bona invenitur, quorum singula sufficiunt ad dolorem peccati concipiendum: quod si fit, dolor ad illam virtutem specificam proxime spectat, cujus boni amor dolorem de peccato opposito generavit. Hinc peccatum luxuriae ex virtute castitatis, ebrietatem ex virtute temperantiae, superbiam ex virtute humilitatis homo detestari potest, maxime vero quodlibet peccatum ex illis virtutibus, quibus malitiae „transscendentales“ peccati opponuntur, ut ex gratitudine, justitia, religione, amore etc. erga Deum.

252 Nihilominus praeter illam virtutem poenitentiae *generalem*, theologi communi sententia aliquam poenitentiae virtutem *specialem* statuunt, quae speciale motivum seu objectum formale habeat: in quo assignando inter se dissident. Celebres prae aliis sunt opiniones, quas sive cum Suarez sive cum Lugo defendunt, quorum prior poenitentiam pro rigurosa justitia erga Deum habet, qua homo moveatur ad *jus* divinum illaesum servandum, laesumque pro viribus reparandum, posterior hoc pro speciali motivo seu formali objecto statuit, quod quaeratur pax atque concordia cum Deo habenda: id ipsum enim, hominem cum Deo non in inimicitia, sed in pace vivere, speciale bonum rationale esse, quod appeti possit et debeat. — Nobis autem haec dissensio ad voces potius pertinere debere, quam ad ipsam rem videtur; quum actus secundum utramlibet sententiam efformatus certae alicujus virtutis sit; cuinam autem congruentius nomen poenitentiae detur, vere dici nequit atque lis de nomine est. Qui vero possibilitatem actus secundum alterutram sententiam efformati neget, videtur re ipsa cum vero non consentire.

Virtus igitur poenitentiae pro quolibet, qui grave peccatum commisit, necessaria est necessitate medii, eaque diversa, prout sacramentum simul suscipitur, aut non suscipitur.

Christus enim poenitentiam ad rationem sacramenti evexit, idque ita, ut vis et energia virtutis poenitentiae sacramento compleretur atque virtus imperfecta de se ad justificationem inefficax per sacramentum justificandi vim acciperet.

Caput II.

Institutio Sacramenti Poenitentiae a Christo facta.

Quum hujus disciplinae non sit, sed potius dogmaticae theologiae,²⁵³ hanc sacramenti institutionem et naturam evolvere, nos id unum faciendum esse duximus, ut summa capita hujus doctrinae fidei recenseremus et indicarem.

I. Christus dedit Ecclesiae, i. e. Apostolis et eorum in hujus potestatis participatione successoribus, presbyteros intellige, potestatem remittendi et retinendi peccata post baptismum commissa.

Hanc potestatem datam esse, clarissimis verbis narrat S. Joan. 20, 22 et 23: „Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt“ — eamque a potestate baptismi distinctam esse, tum locorum S. Scripturae collatio (Matth. 28, 19 et Marc. 16, 14), tum verborum nativa vis, quae etiam potestatem retinendi sive ligandi — id quod in baptismo nullatenus fit — clare enuntiat, tum Ecclesiae perpetua traditio indubie demonstrat.

II. Haec potestas judicialis est, seu per modum iudicii exercenda. Quam veritatem, ut heterodoxi ipsi fatentur, summi momenti est stabilivisse. In ea enim, ut in cardine, tota doctrina catholica de sacramento poenitentiae vertitur. Verissime autem judicialem potestatem *in peccata* Apostolis collatam esse, non solum aperta Patrum testimonia a primis saeculis testantur — quae videre licet obvia apud dogmaticos¹ — sed etiam ipse naturalis sensus verborum Joan. 20 evincit:

a) Quia formalis notio potestatis remittendi peccata jam juridicam aliquam potestatem exprimit, siquidem exstinguit jus divinum peccatorem odio habendi novamque juridicam relationem inter Deum et hominem ex se formaliter constituit. (In sacramento baptismi *re* idem habetur, sed non per eandem potestatem formaliter sumptam. Baptizandi potestas et baptismi effectus per se et directe tendit in regenerationem seu in constituendum filium Dei adoptivum; quare consequenter seu indirecte etiam in remissionem peccatorum — siquidem peccatorum remissio et adoptio divina in hoc ordine re non distinguuntur: secundum formalem suam notionem tamen longissime dissident.)

b) Maxime vero verbum „retinendi“ seu *κρατεῖν* hanc *judicialem* potestatem ostendit. Id enim potestatem *contra* poenitentem in causa peccatorum exprimit, qua pro causarum diversitate peccata tum quoad culpam ligantur, ita ut denuo deferri debeant ad tribunal ecclesiasti-

¹ V. Hurter *theol. dogm. comp.* t. III. n. 482, ubi afferuntur et indicantur: Tertull. *Apolog.* c. 39 n. 129; Chrysost. *de sacer.* l. 3 n. 5; Hieron. *ep.* 14 n. 8; Innoc. I *ep.* 25 (*ad Decent.*); Ambros. *in Ps.* 38, 14; Greg. M. *hom.* 26 *in Joan.* 20 etc.

cum, tum quoad reatum poenae homini quodammodo imponuntur: siquidem legitime novum vinculum certae cujusdam poenae — quae quidem eluit poenas alioqui Deo in altera vita solvendas — homini imponi potest et debet.

254 III. Exercitium hujus potestatis sacramentum est.

Finis enim principalis in hujus potestatis exercitio est, ut homo Deo reconcilietur. Quamquam enim bipartita potestas Apostolis data est et remittendi et retinendi: tamen retinendi potestas transitorie exercetur, sola remissione peccatorum usus potestatis completur. Et licet cum remissione peccatorum simul vindicandi seu puniendi potestas exerceatur — aequissimum enim fuit, eum qui post baptismum in peccata laberetur, suae infidelitatis etiam poenas luere debere — tamen misericordia divina divinam justitiam vindicem circumdat et undique quasi adstringit.

Porro remissio peccatorum — ut fide certum est — in hoc ordine necessario fit infusione gratiae sanctificantis. Quare in hujus iudicii exercitio omnia elementa habentur, quae ad sacramentum constituendum requiruntur: 1) *signum externum*, videlicet externa judicialis actionis prosecutio,

2) *internae gratiae efficax*, nam reconciliatio per divinae gratiae infusionem habetur, quae per ultimam hujus iudicii sententiam inducitur,

3) *lege stabili a Christo institutum*: sc. haec potestas ejusque exercitium eadem cum Ecclesia stabilitate viget et divino jure exercenda est.

255 IV. Sacramentum poenitentiae omnibus post baptismum graviter lapsis necessarium est necessitate medii.

Trid. sess. 14 cap. 2 solemniter definivit: „Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus.“

Et revera id ex bipartita illa potestate remittendi et *retinendi*, seu ligandi vel puniendi peccata prorsus sequitur. Nisi enim illi, qui causam cum Deo necessario componendam habent, i. e. qui grave peccatum commiserunt, ad hoc tribunal pro remissione se sistere *deberent*, sed si sine ullo recurso ad iudices ecclesiasticos sese cum Deo reconciliare possent, de illa potestatis parte, quae *contra* peccatorem est, esset actum, suoque fine ea prorsus careret et sine exercitio relinqueretur. Quod non ita esse, universa traditio et praxis catholica monstrat.

V. Partes vero hujus sacramenti sunt tum ex parte poenitentis: dolor, confessio, satisfactio; tum ex parte sacerdotis: causae poenitentis exceptio et discussio, et absolutio. Quum vero illa causae exceptio et discussio re coincidat cum poenitentis confessione, satis est enumerare ut partes sacramenti poenitentiae:

1. dolorem, 2. confessionem, 3. satisfactionem, 4. absolutionem. Trid. sess. 14 cap. 3 doctrinam catholicam explanat, atque absolu-

tionem *formam* sacramenti esse dicit, „in qua praecipue ipsius (sacramenti) vis sita est“. — „Sunt autem *quasi materia* hujus sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio, satisfactio. Qui quatenus in poenitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentiae partes dicuntur“¹.

Caput III.

De partibus constitutivis Sacramenti poenitentiae.

Fusioem singularum partium explicationem postea singillatim eas tractantes daturi sumus. Hic tantum ea, quae ad notionem sacramenti necessaria sunt, notamus.

¹ Nota. Breviter indicandum esse duxi discrimen 1) inter sacramentum poenitentiae et reliqua sacramenta, 2) inter iudicium sacramentale et iudicium humanum.

I. 1. Ab aliis sacramentis poenitentia distinguitur per ipsam suam formam iudiciale. Quo fit, ut non idem plane dici possit de materia et forma sicut in aliis sacramentis, quae in aliqua consecratione consistant. — Ceterum etiam matrimonii sacramentum consistit in actu quodam iudicio; propterea inter sacramenta poenitentiae et matrimonii major quaedam similitudo intercedit, si *modi essentiales* sacramentorum considerantur.

2. Consequens est, Ecclesiam, etsi directe in sacramentis eorumque essentia mutandis potestatem nullam habeat, nihilominus indirecte potestatem suam exercere posse et debere in sacramentorum poenitentiae et matrimonii valorem, siquidem iudiciorum actuum sacrorum valor a suprema potestate religiosa independens non est.

II. Sacramentum poenitentiae, etsi per modum iudicii exercetur, differt tamen multum ab aliis causis judicialibus atque earum judiciali actione. Nam:

1. Finis et intentio iudicii in aliis causis est ordinem recti publicum per delicta laesum delinquentis punitione aliquo modo reparare: quare principalis finis est punire delicta, secundarius innocentes liberare; et secundum meritum causae eorumque, quae commissa sunt, sententia profertur. Finis vero et intentio sacramentalis iudicii est, ordinem divinum inter Deum et peccatorem reparare non tam punitione, quam reconciliatione; quare bonum privatum proxime spectat, atque princeps intentio fertur in eum, qui vere reus est, innocentem efficiendum et a culpa absolutione eximendum, quamquam haec ipsa absolutio et reconciliatio per modum alicujus poenae infligendae — idque pro merito culpae — fieri per se debet.

In Sacramento igitur poenitentiae ultra finem cum humano iudicio communem, per vindictam sc. ordinem recti aliquo modo reparandi, — quamquam etiam in hoc ipso ordine recti reparando humani iudicii finis multo inferior est minusque late patet — insuper alius multo nobilior finis pro principali fine statuitur.

2. Inde etiam fit, ut ultima sententia in sacramentali iudicio, qua causa compleatur, sit absolutoria, et ut locus sit intermediae cuidam sententiae, quae in humano iudicio analogiam vix habet, sc. sententiae non-absolvendi, seu denegandi absolutionem, qua reus judicialiter declaretur non-absolutus, seu quoad absolutionem ad posterum tempus remissus.

3. In humano iudicio differt accusator a reo; in iudicio sacramentali necessario idem est accusator et reus. Ad prius illud reus communiter invitatus trahitur; in posteriore nemo nisi volens potest iudicari, quia nemo nisi volens Deo iterum reconciliatur.